

برای اطلاع

دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری

مدیریت صنعتی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

مدیریت صنعتی

ارزیابی مبانی مدل‌های عقلایی محدود و افق جهانی در تصمیم‌گیری
از دیدگاه امام علی (علیه السلام) در نهج‌البلاغه

استاد راهنما: دکتر غلامرضا بردبار

استاد مشاور: دکتر غلامرضا گودرزی

پژوهش و نگارش: مصطفی سلمان نژاد

زمستان ۱۳۸۹

تقدیم به

قافلهسالار کاروان انتظار

در مسیر نور و رحمت،

به سوی کمال

مقام عظمای ولایت

حضرت امام خامنه‌ای (روحی فداه)

سپاسگذاری

سپاس و ستایش، خداوندی را سزااست که تعلیم را قرین خلقت انسان نمود. به قلم و نوشته‌های تراویده از آن، سوگند یاد کرد و بر بندگان‌ش به سبب نعمت برانگیختن رسول برای تزکیه و تعلیم کتاب و حکمت، منت نهاد.

اما پس از تشکر و سپاس بیانتها به درگاه لایزال الهی، بر خود لازم میدانم از راهنماییهای اساتید محترم جناب آقای دکتر غلامرضا بردبار بهعنوان استاد راهنما و جناب آقای دکتر غلامرضا گودرزی بهعنوان استاد مشاور که در طول انجام تحقیق و تهیه این پایاننامه زحمات زیادی را متحمل شده‌اند، صمیمانه تشکر نمایم.

از پدر و مادر، آنان که وجودم برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر، توانشان رفت تا به توانی برسم. آنان که فروغ نگاهشان، گرمی کلامشان، روشنی رویشان و صفای دلشان، سرمایه - های جاودانی زندگی من است. از همسر بهعنوان، سمبل مهربانی و عاطفه که با تحمل سختی - های بسیار و حمایت‌های صمیمانه‌اش مرا در انجام این پژوهش بیشائبه یاری نمود. از همدردی و همکاریهای خالصانه برادران عزیزم ابوالفضل، رمضانعلی و مرتضی؛ و از تمامی دوستانم که در این راه به من کمک نمودند، بالاخص آقای مهدی کارگر؛ کمال تشکر و سپاسگذاری را دارم و برای همه آنها آرزوی عاقبت‌بخیری و سلامت را، از خدای منان دارم.

چکیده

یکی از وظایف اصلی مدیر در سازمان تصمیمگیری است. هر مدیر همواره در شرایطی قرار میگیرد که در آن شرایط ناگزیر از اتخاذ تصمیم میباشد. تصمیمگیری محور اصلی مدیریت است و سایر ارکان فرآیند مدیریت متکی به آن هستند. برخی از بزرگان مدیریتی مانند سایمون، تصمیم - گیری را مترادف با مدیریت دانستهاند. از طرفی تصمیمگیری بهعنوان یکی از سرفصلهای اصلی مدیریت بدون حیات در بستر فرهنگ و جامعه معنا پیدا نمیکند؛ بهعبارتی تصمیمگیری باید بر بنایی شکل بگیرد که هماهنگ با فرهنگ و جامعه استفادهکننده باشد. این در حالی است که رهبر معظم انقلاب درباره این مبانی فرمودهاند: «علوم انسانی ما بر مبانی و مبادی متعارض با مبانی قرآنی و اسلامی بنا شدهاست» و نیز؛ «علوم انسانی غرب غالباً مبتنی بر نگاه مادی است».

(۱۳۸۸/۷/۲۸)

بر این اساس، در این تحقیق سعی میگردد به بررسی مبانی مدل عقلایی محدود سایمون بهعنوان یکی از موثرترین نظریههای تصمیمگیری، و مقایسه آن با مبانی تصمیمگیری مدل افق جهانی بهعنوان یکی از مدلهای تصمیمگیری در مدیریت اسلامی؛ از منظر حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه پرداخته شود.

برای این منظور، با استفاده از روش تئوری دادهبنیاد متنی به استخراج مبانی مدلهای عقلایی محدود و افق جهانی پرداخته میشود و ضمن مقایسه این مبانی با یکدیگر، نشان داده می - شود که هیچ یکی از مبانی مدل عقلایی محدود با مبانی تصمیمگیری از منظر حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه مطابقت ندارد، در حالی که مبانی مدل افق جهانی منطبق با مبانی تصمیمگیری از منظر حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه میباشد.

کلید واژه: مبانی تصمیمگیری، مدل عقلایی محدود، مدل افق جهانی، نهجالبلاغه، امام علی

(ع)، تئوری دادهبنیاد

فهرست مطالب

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسئله و بیان سوال تحقیق

۱-۲- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

۱-۳- فرضیات تحقیق

۱-۴- اهداف تحقیق

۱-۵- کاربردهای تحقیق

۱-۶- روش تحقیق

۱-۷- قلمرو تحقیق

۱-۸- محدودیت های تحقیق

۱-۹- تعریف واژگان کلیدی

۱-۱۰- فصل بندی تحقیق

فصل دوم:

ادبیات تحقیق

۲-۱- مقدمه

۲-۲- تعاریف تصمیم گیری

۲-۳- فرآیند تصمیم گیری

۲-۴- تاریخچه مکاتب تصمیم گیری

۲-۵- مکاتب تصمیم گیری

۲-۵-۱- مدل عقلایی

۲-۵-۲- مدل عقلایی محدود (رفتاری) و مدل سازماری

۲-۵-۳- مدل تدریجی

۲-۵-۴- مدل سریسری تصمیم گیری

۲-۵-۵- مدل فرآیندی

۲-۶- تصمیم گیری در اسلام

۲-۶-۱- تصمیم گیری از دیدگاه حضرت علی (ع)

۲-۶-۲- مدل های تصمیم گیری در مذهب اسلامی

۲-۶-۲-۱- مدل افق چهاری

۲-۶-۲-۲- مدل تصمیم گیری حکمخانه

۲-۶-۲-۳- الگوی تصمیم گیری حضرت امام خمینی

۲-۶-۲-۴- الگوی جامع تصمیم گیری راهبردی امام خمینی (ره)

۲-۷- مدل مفهومی نهایی

.....۵۲.....	۱-۷-۲- تعریف مباری
.....۵۳.....	۲-۷-۲- مباری تصمیم گوی حضرت علی (ع) در نهج البلاغه
.....۶۱.....	۳-۷-۲- طراحی مدل مفهومی نهایی
.....۶۶.....	فصل سوم:
.....۶۶.....	روش تحقیق
.....۶۷.....	۱-۳- مقدمه
.....۶۷.....	۲-۳- جهت گوی پژوهش
.....۶۸.....	۳-۳- صبغه پژوهش
.....۶۹.....	۴-۳- استراتژی پژوهش
.....۷۰.....	۱-۴-۳- استراتژی تئوری داده برکد
.....۷۱.....	۲-۴-۳- ارکان اصلی تئوری داده برکد
.....۷۲.....	۳-۴-۳- مراحل روش شناسی تئوری داده برکد
.....۷۶.....	۱-۳-۴-۳- کدگذاری باز
.....۷۷.....	۲-۳-۴-۳- کدگذاری محوری
.....۷۸.....	۳-۳-۴-۳- کدگذاری انتخابی
.....۷۹.....	۴-۳-۴-۳- کدداشت نظری
.....۸۰.....	۵-۳- اهداف اصلی پژوهش
.....۸۱.....	۶-۳- شروه های گردآوری داده ها
Error! Bookmark not defined.	۱-۶-۳- مشاهده
Error! Bookmark not defined.	۲-۶-۳- مصاحبه
Error! Bookmark not defined.	۳-۶-۳- پرسشنامه:
Error! Bookmark not defined.	۴-۶-۳- اسناد و مدارک
.....۸۳.....	فصل چهارم:
.....۸۳.....	تجزی و تحلیل داده ها
.....۸۴.....	۱-۴- مقدمه
.....۸۴.....	۲-۴- مدل عقلایی محدود
.....۸۸.....	۱-۲-۴- محور برکادی مدل ساهون
.....۸۹.....	۲-۲-۴- مکتب کلاسیک و نظری رفتار اداری
.....۹۷.....	۳-۲-۴- پوزیسیون منطقی
.....۱۰۰.....	۳-۴- مباری تصمیم گوی مدل عقلایی محدود
.....۱۰۰.....	۴-۴- مدل افق جهاری
.....۱۱۸.....	۱-۴-۴- فرجام شناسی و آنده نگری الهی
.....۱۲۲.....	۲-۴-۴- تفکر مهدوی

.....۱۲۵.....	۴-۳-مدیریت اسلامی
.....۱۲۹.....	۴-۵-مباری تصمیم گوی مدل افق چهاری
.....۱۳۹.....	فصل پنجم:
.....۱۳۹.....	نتیجه گوی و ارائه پیشنهادات
.....۱۴۰.....	۵-۱-مقدمه
.....۱۴۰.....	۵-۲-نتایج تحقیق
.....۱۴۳.....	۵-۳-ارائه پیشنهادات
.....۱۴۴.....	۵-۳-۱-پیشنهادات اجرایی تحقیق
.....۱۴۵.....	۵-۳-۲-پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی
.....۱۴۶.....	منابع:

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسئله و بیان سوال تحقیق

اندکی تأمل در فعالیتهای سازمانی نشان میدهد که تصمیمگیری جزئی جداییناپذیر و عنصر حیاتی آن است؛ زیرا، از یک طرف مدیریت بهعنوان مهمترین بخش هر سازمان میباشد که نقشی حیاتی در موفقیت آن دارد، و از طرف دیگر برخی از اندیشمندان مدیریت، «مدیریت را مترادف با تصمیمگیری میدانند» (رضاییان، ۱۳۸۵، ۱۳۴) و حتی دانیل گریفیت پا را فراتر گذاشته و بیان میدارد که: «تصمیمگیری قلب مدیریت است و تمام کارکردهای مدیریت را می توان بر حسب فراگرد تصمیمگیری توضیح داد». (تسلیمی، ۱۳۷۸، ۳)

از سوی دیگر مدیریت که یکی از شاخههایی علوم انسانی میباشد، بدون حیات در بستر فرهنگ و جامعه معنا پیدا نمیکند، به عبارت دیگر نمیتوان یک نظریه مدیریتی را زنده و پویا دانست، مگر اینکه در قالب یک فرهنگ و برای یک جامعه و محیط مشخص تبیین گردد. رابطه بین فرهنگ، مدیریت و جامعه نظیر رابطه ماهی، آب و اکسیژن است. زیرا هنگامی حرکت ماهی زیبا و معنادار میباشد که در بستر آب شنا کرده و از اکسیژن موجود در آب تنفس کند و گرنه حرکت آن در بیرون از آب صرفاً تقلاً جهت زنده ماندن بوده و اکسیژن هوا نیز دواى مرگش نخواهد بود. نظریات و مدل‌های مدیریت نیز بدون اجرا و استقرار در یک فرهنگ و جامعه، معنی خاصی نداشته و صرفاً حروف و عباراتی کلی هستند که صحت و سقم آنها قابل ارزیابی نیست، اما وجود یک نظریه مدیریتی در یک فرهنگ خاص و اجرا در فضای جامعه میتواند زیبا و ارزشمند - های آن را نمایان سازد. همین ارتباط نزدیک باعث میشود که بسیاری از یافته‌های مدیریت در یک فرهنگ و محیط خاص، در فرهنگ و جامعه‌های دیگر، علیرغم وجود مشترکات بعضاً تفاوت - هایی نیز داشته باشند. این نکته به ظاهر روشن، مبنای بسیاری از مباحث و نظریاتی است که امروزه در قالب انواع ترکیب‌های مدیریتی مانند، مدیریت ژاپنی، مدیریت غربی و مدیریت اسلامی مطرح میگردد. (گودرزی، ۱۳۸۳، ۱۰۲)

سایمون^۱ بر این باور بود که: «انتخاب افراد در یک محیط پر از مفروضات صورت میگیرد.

- مبنایی که فرد آنها را پایه تصمیمگیریهای خود قرار داده و رفتار او نیز در چارچوب محدودیت هایی که با این مفروضات پدید میآید، صورت میگیرد» (باقریان، ۱۳۸۰، ۶۳؛ Simon, ۱۹۷۹).
- مفروضاتی که از سوی افراد پذیرفته میشود و مبنای تصمیمات قرار میگیرند مبنای ارزشی لازم برای هدفهایی را پدید میآورند که تمامی تصمیمات برای دستیابی به آنهاست. بنابراین این مفروضات دوگونه عمل میکنند؛ نخست نظام ارزشی ما را شکل داده و ما را بر این میدارد که در این چارچوب هدفهایی را تعیین کنیم و برای دستیابی به آنها بکوشیم و دوم آنکه فرآیند تصمیمگیری را نیز متأثر میسازد. (باقریان، ۱۳۸۰، ۶۳).

رهبر معظم انقلاب در دیدار با جمعی از بانوان قرآنپژوه، با اشاره به این حقیقت که: «علوم انسانی ما بر مبنای و مبادی متعارض با مبنای قرآنی و اسلامی بنا شدهاست» (۱۳۸۸/۷/۲۸)، دربارهی مبادی علوم انسانی غربی که به اعتقاد ایشان این علوم بدون هیچگونه فکر تحقیقی اسلامی وارد دانشگاههای ما شدهاند؛ فرمودند: «علوم انسانی غرب غالباً مبتنی بر نگاه مادی است» (۱۳۸۸/۷/۲۸).^۲

- مسئلهای که با توجه به اهمیت و نقش حیاتی تصمیمگیری، جایگاه فرهنگ در اثرگذاری تئوریهای مدیریت و همچنین بیانات رهبر معظم انقلاب، مطرح میشود؛ این است که اگر علوم انسانی - که بهعنوان پایه و اساس برای سایر علوم بشری به شمار میآیند - و بهخصوص تئوری های مدیریت و تصمیمگیری مبتنی بر مبنای و مبادیای غیر از مبنای فرهنگ قرآنی و اسلامی باشند، بهکارگیری آنها اولاً نهنتها از رسیدن جامعهی ما به اهدافش، از جمله تکامل انسانی در حیات خود؛ جلوگیری میکند، چهپسا جامعه را از آن اهداف متعالی دور مینماید. ثانیاً اگر بخواهیم با استفاده از نظریاتی که مبتنی بر مبنای غیر دینی میباشند، برنامههای بلند مدت کشور همچون چشمانداز بیست ساله و برنامه پنجم توسعه را که مبتنی بر مبنای دینی و اسلامی هستند، راهبری و اجرا نماییم، یقیناً در اجرا به مشکل برخورد و بعضاً اهدافی غیر از اهداف تعیین شده به

^۱- Simon

^۲- www.farsi.khamenei.ir

دست خواهد آمد و جامعه در نیل به اهداف خود باز خواهد ماند. بنابراین لازم است ابتدا مبانی علوم و نظریاتی که قصد بهکارگیری آنها را داریم، بشناسیم.

این مسئله همان چیزی است که در این تحقیق به آن پاسخ داده می شود.

با توجه به مسئله مورد بررسی، در این تحقیق به بررسی مبانی دو مدل عقلایی محدود و افق جهانی در تصمیمگیری از منظر حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه خواهیم پرداخت. بر این اساس سوالهای تحقیق عبارتند از:

۱. مبانی تصمیمگیری حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه چیست؟
۲. مبانی مدل تصمیمگیری عقلایی محدود چیست؟
۳. مبانی مدل تصمیمگیری افق جهانی چیست؟
۴. آیا مبانی تصمیمگیری دو مدل عقلایی محدود و افق جهانی با مبانی تصمیمگیری حضرت علی (ع) در نهجالبلاغه شباهت دارند؟

۱-۲- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

در خصوص بررسی مبانی علوم رایج تحقیقات بسیاری صورت گرفته است. این تحقیقات در علوم مختلف انجام شده و نتایج آن منتشر گردیده است. از جمله این علوم؛ فلسفه، علوم اجتماعی، روانشناسی، فیزیک و ... را می توان نام برد.

در حوزه مدیریت نیز برخی مطالعات به این مبانی اشاره دارند. البته این اشارات به صورت کلی بوده و نیاز برای فعالیت در این زمینه در حوزههای تخصصی وجود دارد.

از سوی دیگر در حوزه تصمیمگیری نیز مطالعاتی صورت گرفته است. که از جمله آنها میتوان موارد زیر را نام برد:

پورعزت طی مقالاتی به بررسی سیستمهای خطمشیگذاری دولتی برای تحقق عدالت حق - مدار بر اساس نهجالبلاغه میپردازد.

ایشان در مقاله اول (پورعزت، ۱۳۸۳) به تدوین نظام منطقی نهایی میپردازد که بر پنج اصل توحید، برابری مبتنی بر یکسانی در خلقت، آزادی و اختیار ناشی از همانندی در خلقت، تناسب حق و تکلیف و تسهیل کمالگرایی بنیان نهاده میشود و با استناد به نهج‌البلاغه نوزده (۱۹) قضیه از اصول فوق استنباط میکند. نویسنده بر اساس پنج اصل و قضایای استنباط شده از آنها، عدالت را آمیزهای از برابری و آزادی میداند که بر پایه توحید و اعتقاد به یکسانی خلقت، ثبات یافته با تأکید بر ضرورت تناسب حق و تکلیف، پویا و منعطف گشته و با معطوف شدن به کمالگرایی جهت مییابد. علاوه بر این، ایشان عدالت را مستلزم تمهید شرایط دستیابی همه آحاد جامعه به حق خود در برخورداری از امنیت کامل، رفاه نسبی و آگاهی کافی میداند.

در مقاله دوم (پورعزت، ۱۳۸۵) با استفاده از نمودارهای جریان خط‌مشی‌گذاری، برای طراحی یک سیستم قابل‌اجرا در وضعیت موجود جوامع انسانی اقدام نموده که حاصل کار، نمایانگر امکان استقرار عدالت حقدار در جامعه است که با استفاده از دوازده نمودار تا سطح چهارم رابطه ملت و حکومت، با تأکید بر کارکرد خرده سیستم اجرایی در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حیات اجتماعی ارائه می‌گردد.

ماندگار در کتاب «خط‌مشی‌های سیاسی نهج‌البلاغه» (۱۳۸۱) به بررسی خط‌مشی‌های عمومی حکومت در نهج‌البلاغه، محورهای خاص خط‌مشی‌های حکومتی در ابعاد نظری و عملی پرداخته که بر این اساس به ترسیم الگوی حکومتی میانجامد. ایشان در این کتاب به بررسی مبانی خط‌مشی‌گذاری حکومت علوی میپردازد و خط‌مشی‌های کلی حکومت علوی را بدین شکل معرفی میکند: ۱- خدامحوری؛ ۲- مردم‌محوری؛ ۳- عدالت‌محوری؛ ۴- امنیت؛ ۵- آزادی؛ ۶- تعادل؛ ۷- توسعه و اصلاحات اجتماعی؛ ۸- جامع‌نگری. علاوه بر آن، برای برخی از این خط‌مشی‌ها نیز فروعاتی نام میبرد.

گودرزی (۱۳۸۳) در مقالهای به تبیین مبانی تصمیم‌گیری استراتژیک در شهر عدل مهدوی میپردازد و مبانی تصمیم‌گیری در شهر مهدوی را عدل، کمال انسانی و شعور مخاطب معرفی

نموده و در مقابل مبانی آن را در نظام غرب بر اساس سودطلبی، خودمحوری و رفاه‌طلبی مطلق بیان میدارد.

نجف‌زاده تربتی (۱۳۸۰) با اشاره به اینکه دین و مذهب به‌عنوان اساسی‌ترین نمودهای فرهنگی؛ بر تکوین نظریات اثرگذارند، به نقد نظریه رفتار اداری سایمون - به‌عنوان محوریت‌ترین نظریه در زمینه تصمیم‌گیری - از دیدگاه نه‌جالبلاغه می‌پردازد. وی زیربنای فکری فلسفی نظریه سایمون را برگرفته از مکتب پوزیتویسم منطقی میداند و نشان میدهد که عناصر اصلی نظریه رفتار اداری سایمون از دیدگاه نه‌جالبلاغه تأیید نمیشود.

فروتنی (۱۳۸۷) در رساله دکتری خود به بررسی و مقایسه الگوی تصمیم‌گیری امام خمینی(ره) با مدل‌های تصمیم‌گیری استراتژیک رایج پرداخته و الگوی جامع تصمیم‌گیری راهبردی ایشان را با سه مولفه اساسی و سه ویژگی طراحی میکند؛ این مولفه‌ها عبارتند از:

- ۱- اصول و مبانی ارزشی و مولفه‌های مکتبی و اعتقادی به‌عنوان پایه، اساس و زیربنای تصمیم
- ۲- شناخت راهبردی امام (ره) و ۳- قدرت تجزیه و تحلیل و پیشبینی امام (ره). در واقع، اصول و مبانی ارزشی و اعتقادی امام خمینی (ره)، به‌عنوان اساس و بنیان اصلی تصمیم‌های راهبردی ایشان در رأس هرم تصمیم‌گیری قرار دارد و زیر بنای تصمیم‌های امام (ره) را شکل می‌بخشد.

علوی (۱۳۸۶) با اشاره به نقش باور افراد در تصمیم‌گیری آنها، نشان میدهد که جبرباوری، آفت تصمیم‌گیری است و میتوان با تبیین درست آن بر اساس آموزه‌های اسلام ناب و مکتب پویای تشیع و بسترسازی برای تعمیق فرهنگ شیعی در جامعه و سازمان، همه افراد به ویژه مدیران را در فرآیند تصمیم‌گیری یاری کرد.

۱-۳- فرضیات تحقیق

همچنانکه در روش تحقیق بررسی خواهد شد، از آنجا که تحقیق حاضر یک تحقیق

اکتشافی میباشد، نیازمند فرضیه نمیباشد.

۱-۴- اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق عبارتند از:

۱. بررسی مبانی مدل تصمیمگیری عقلایی محدود.
۲. بررسی مبانی مدل تصمیمگیری افق جهانی.
۳. ارزیابی و مقایسه مبانی مدل‌های عقلایی محدود و افق جهانی با توجه به مبانی تصمیمگیری حضرت علی (ع) در نهج‌البلاغه.

۱-۵- کاربردهای تحقیق

در مورد کاربرد نتایج تحقیق باید گفت که:

- ۱- با توجه به چشماندازی که رهبر معظم انقلاب در مورد وضعیت علمی کشور امر فرمودند، که باید کشور ما ظرف سالهای آینده «مطلقاً از اسارت علمی خارج شود» و همچنین «رسیدن به رتبه اول تولید علم [دینی] در منطقه و جهان»؛ مجموعه دانشگاهی کشور باید حرکت خود را در این مسیر ادامه دهد. بیشک تلاش و حرکت در مسیر تولید علم دینی به مقدماتی نیاز دارد که از جمله آنها میتوان به بررسی مبانی علوم رایج اشاره نمود، چرا که طی سالیان زیادی نظریات دانشمندان غربی بدون توجه به مبانی معرفتی، روششناسی و هستیشناسی و انسانشناسی آنها ترجمه شده و در اختیار اهل علم قرار گرفته است. لذا تحقیق حاضر میتواند بهعنوان گامی بسیار کوچک و آغازی در این زمینه (تصمیمگیری) تلقی گردد.
- ۲- در این تحقیق، با تأکید بر مدل‌های تصمیمگیری مبتنی بر مفاهیم و ارزشهای اسلامی در مقابل مدل‌های تصمیمگیری رایج، زمینه را برای توجه محققین و نیز استفاد‌هکنندگان این مدلها به دو رویکرد کلی اسلامی و غیر اسلامی فراهم آورده و به مقایسه آنها وادار مینماید.
- ۳- این تحقیق، میتواند بهعنوان یک الگو برای تحقیقاتی که در این زمینه انجام میگیرند، بوده و بهعنوان حرکتی ناچیز در تحقق مدیریت اسلامی قلمداد گردد.

۴- مراکزی نظیر بنیاد نهجالبلاغه در قم که به دنبال جمعآوری و تکمیل پژوهشهایی که با محوریت حضرت علی (ع) هستند، میتوانند از نتایج تحقیق بهره‌مند شده و این تحقیق میتواند آغازی برای بررسی دقیقتر تصمیمگیری از دیدگاه حضرت علی (ع) باشد.

۱-۶- روش تحقیق

ابعاد مختلف این پژوهش در جدول (۱-۱) آمده است.

جدول (۱-۱): ابعاد پژوهش

ابعاد پژوهش	مشخصات پژوهش حاضر
مبانی فلسفی پژوهش	پدیدارشناختی
جهتگیری پژوهش	بنیادی
رویکرد پژوهش	استقرایی
نوع پژوهش	کیفی
صبغه پژوهش	کتابخانه‌ای
استراتژی پژوهش	تئوری داده‌بنیاد متنی
هدف پژوهش	اکتشافی
شیوه گردآوری داده‌ها	بررسی اسناد و مدارک

- از آنجاییکه ماهیت مسئله پژوهش حاضر، ایجاد شناخت جدید درباره‌ی مبانی تصمیم‌گیری در دو مدل عقلایی محدود و افق جهانی و تبیین آن میباشد، جهتگیری این پژوهش، بنیادی تعریف میشود.

از طرفی چون مبانی تصمیمگیری، پدیده‌ای است که در حوزه‌ی علوم انسانی و در بستر نهادی و اجتماعی خاص خود تعریف میگردد، فلسفه پژوهش، پدیدارشناختی و از روش کیفی جهت بررسی موضوع استفاده میشود.

رویکرد مورد استفاده در این تحقیق با کمی تسامح، استقرایی میباشد؛ زیرا در این پژوهش، از استراتژی تئوری داده‌بنیاد الگوبرداری میشود. هدف نهایی این استراتژی، ارائه تبیینهای جامع تئوریک درباره یک پدیده خاص است که به صورت استقرایی از مطالعه آن پدیده حاصل میشود.

به‌طور کلی استراتژی تئوری داده‌بنیاد، داده‌های حاصل از منابع اطلاعاتی را به مجموعه‌ای از کدها، کدهای مشترک را به مفاهیم، مفاهیم را به مقوله‌ها و آنگاه مقوله‌ها را به نوعی تئوری تبدیل میکند، که در این تحقیق این روش تا کشف مقوله‌ها (مبانی مورد نظر) ادامه خواهد یافت. پدیده مورد مطالعه میتواند مسئله‌های (به‌طور مثال در سازمان) یا حتی یک متن باشد که در حالت متنی، پژوهشگر به مطالعه متن (کتاب، مجله و منابع مختلف متنی) میپردازد و داده‌های مرتبط با مسئله را از متن، استخراج و آنها را کدگذاری و طبقه‌بندی میکند و در نهایت تئوری خود را ارائه میدهد.

صبغه تحقیق، با توجه به نوع پژوهش حاضر (کیفی) و جهتگیری آن (بنیادی)، بیشتر حالت کتابخانه‌ای دارد؛ زیرا سعی بر آن است تا با مطالعه منابع اصلی مدلهای و منابع مربوط، پایه‌ها و مبانی مدلهای عقلایی محدود و افق جهانی در تصمیمگیری، تبیین و ابعاد آن مشخص گردد.

۷-۱- قلمرو تحقیق

- قلمرو موضوعی: از جهت موضوعی این تحقیق به بررسی تصمیمگیری و دو مدل تصمیم‌گیری عقلایی محدود[□] در کتاب «رفتار اداری» (۱۳۷۱) و مدل افق جهانی[□] در کتاب «تصمیم‌گیری استراتژیک» (۱۳۸۶) میپردازد و با بررسی مبانی آنها از منظر حضرت علی (ع) در نهج البلاغه سعی میشود اهداف تحقیق محقق گردند.

۸-۱- محدودیتهای تحقیق

۱- جدید بودن موضوع؛

با وجود اینکه چند دهه از بحث اسلامی شدن علوم میگذرد و به بررسی مبانی علوم مختلف پرداخته شده است، ولی فعالیت خاصی در حوزه تصمیمگیری صورت نگرفته و جز چند

□- Bounded Rational Model

□- Global Vision Model

منبع انگشتشماری، منابع بیشتری در این زمینه نمیتوان یافت. در واقع ادبیات موضوع مرتبط با این تحقیق چندان زیاد نیست. مضاف بر اینکه فعالیت منسجمی درباره تعریف و دسته‌بندی «مبانی علوم» صورت نگرفته است.

۲- مشکلات موجود در روششناسی تحقیق؛

با وجود اینکه استراتژی تئوری داده‌بنیاد نسبت به سایر استراتژیهای دیگر در استخراج مبانی مناسبتر به نظر میرسید، ولی جمع‌آوری داده‌ها و تبدیل آنها در قالب مفاهیم و مقوله‌ها از محدودیتهای این تحقیق به شمار میرود که نمیتواند منتقلکننده تمام معانی و مفاهیم باشد.

۳- دستیابی به منابع تحقیق؛

از آنجاییکه در بخشی از تحقیق باید به طراحی مدل مفهومی پرداخته میشد و از طرفی منابعی که به صورت خاص بتوانند در طراحی آن قابل استفاده باشند، وجود نداشت؛ بر مشکلات تحقیق میافزود و به ناچار باید به دنبال واژگان کلیدی مترادف یا نزدیک به آن بودیم که انتخاب آنها و ایجاد ارتباط بین آنها مشکل‌ساز بود.

۱-۹- تعریف واژگان کلیدی

مبانی: منظور از مبانی، اصول موضوعه مبانی تصدیقی میباشد؛ یعنی اصول نظری و غیربديهی که در علوم دیگر اثبات میشوند و جهت تصدیق اصولی که مبنای تعیین مسائل مربوط به موضوع قرار میگیرند، به کار میروند.

تصمیمگیری: تصمیمگیری طریقه‌ی عمل و یا حرکت در مسیر خاصی است که آگاهانه و با تأمل از میان روشهای مختلف برای نیل به یک هدف مطلوب انتخاب میشود. (قلیپور، ۱۳۸۷)

(۷)

نهجالبلاغه: نهجالبلاغه کتابی است حاوی ۲۳۹ خطبه، ۷۹ نامه و ۴۸۰ حکمت و کلمات
قصار امیرالمومنین (ع)؛ که سید رضی یکی از بزرگان شیعه آن را در سال ۴۰۰ ه.ق به رشته تحریر
درآورده است.^۱

۱-۱۰- فصلبندی تحقیق

بهبطور کلی این تحقیق در پنج فصل تدوین گردیده است:

در فصل اول؛ به بیان کلیات و معرفی موضوع تحقیق، بیان سوال اصلی تحقیق، سابقه،
ضرورت، اهداف و روش تحقیق پژوهش اشاره شده است.

در فصل دوم؛ به بررسی ادبیات موضوع تحت عنوان تصمیمگیری و مدل‌های آن پرداخته
خواهد شد و در نهایت به طراحی مدل مفهومی نهایی ختم میشود تا با استفاده از آن بتوان به
تحلیل داده‌ها در فصل چهار و پنج پرداخت.

در فصل سوم؛ به روششناسی تحقیق پرداخته میشود و سعی میشود با بررسی تفصیلی
استراتژی تئوری داده‌بنیاد متنی به‌عنوان استراتژی مورد استفاده، نحوه جمع‌آوری و تجزیه و
تحلیل داده‌ها بیان گردد.

در فصل چهارم؛ به گردآوری داده‌ها به وسیله دو منبع اصلی آن و منابع دیگر پرداخته می -
شود و سعی میگردد با استفاده از استراتژی تئوری داده‌بنیاد متنی، مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با
موضوع تحقیق استخراج گردد.

در فصل پنجم؛ به جمع‌بندی تحقیق پرداخته خواهد شد و با بررسی مجدد مسئله، سوال -
های تحقیق، داده‌های جمع‌آوری شده در فصل چهارم و نتایج آنها، به نتیجه‌گیری نهایی اقدام
خواهد شد.

□- باید یادآور شد که تفاوت در تعداد خطبها، نامه‌ها و حکمتها مبتنی بر نوع جمع‌بندی و
اختلاف مصادر آن میباشد.

فصل دوم:

ادبیات تحقیق